

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

IDALIINA JAVANAINEN JA MAIJA KONTTO

Lapsuuden perheen merkitys lastensuojelutyössä

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2023

TIIVISTELMÄ

Javanainen Idaliina ja Kontto Maija: Lapsuuden perheen merkitys lastensuojelutyössä, lastensuojelun avohuolto.

Opinnäytetyö, AMK

Sosiaali- ja
terveysalan

Toukokuu 2023

Sivumäärä: 40

Tämä opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus aiheesta, vaikuttavatko lapsuuden perheen kokemukset työskentelyyn lastensuojelussa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten lastensuojelualan työntekijän lapsuuden perhe vaikuttaa asioiden kohtaamiseen, käsittelyyn sekä tunne-elämään lastensuojelutyössä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä tietoa, vaikuttaako työntekijöiden lapsuudenperheen kokemukset työskentelyyn lastensuojelualalla.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen teoriaosuudessa käsitellään lastensuojelu työtä, kiintymyssuhdetta, perherooleja, perhemuotoja, sekä ammatillisuutta. Lisäksi teoriaosuudessa käsitellään opinnäytetyössä tarkoitettua lapsuuden perhettä ja lapsuuden määritelmää. Teoriaosuuden tarkoituksena oli määritellä mitä lastensuojelu on, millaisia rooleja perheissä on ja mitä eri perhemuodot tarkoittavat. Tarkoituksena oli määritellä myös kiintymyssuhteen merkitys lapsuuden perheessä. Lisäksi opinnäytetyössä määritellään ammatillisuutta.

Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus suoritettiin yksilöhaastatteluina. Haastattelujen tarkoituksena oli saada tietoa lastensuojelun työntekijöiden lapsuuden perheistä. Selvitimme teemahaastatteluja käyttäen työntekijöiden lapsuuden perheen kokemuksia ja perhemuodon. Lisäksi selvitimme työntekijöiden kokemuksia työpaikan eri tukitoimista työntekijöille. Haastatteluihin osallistui neljä lastensuojelussa työskentelevää ammattilaista.

Tutkimus osoitti, että lapsuuden perheessä koetut vanhempien roolimallit, lapsuudessa koetut tunteet ja perheen sisäiset kiintymyssuhteet vaikuttavat myönteisesti työskentelyyn lastensuojelualalla. Tutkimus osoitti myös, että lapsuuden perhe on vaikuttanut tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden ammatinvalintaan.

Avainsanat: Lapsuuden perhe, lastensuojelu, kiintymyssuhde, ammatillisuus

Abstract

Javanainen Idaliina and Kontto Maija: The importance of the childhood family in child protection work, child protection out-patient care.

Bachelor's thesis

Social Services

May 2023

Number of pages: 40

The topic of this thesis was a qualitative study on whether the experiences of the family in childhood influence the work in child protection. The aim and purpose of the thesis was to find out how a child welfare worker's childhood family influences the way they deal with issues, processes and emotional life in child welfare work. The purpose of the thesis was to increase knowledge about whether the experiences of the child's family have an impact on the work of workers in the child protection sector.

The thesis was carried out as a qualitative study. The theoretical part of the research dealt with child protection work, attachment, family roles, family forms, and professionalism. In addition, the theoretical part of the thesis discusses the childhood family and the definition of childhood. The purpose of the theoretical part was to define what child welfare is, what roles families play and what the different family forms mean. It also aimed to define the meaning of attachment in the childhood family. As well as to define professionalism.

The research part of the thesis was conducted as individual interviews. The purpose of the interviews was to obtain information about the childhood families of child protection workers. Using thematic interviews, we explored the workers' childhood family experiences and family type. We also explored the experiences of the workers about the different support measures for workers in the workplace. Four professionals working in child protection participated in the interviews. The aim of the interviews was to obtain the workers' honest experience of their own childhood family for the study.

The study showed that parental role models, emotions experienced in childhood and attachment relationships within the family influence work in the child protection field. The study also showed that the childhood family influenced the sub-selection of the participants in the study.

Keywords: Childhood family, child protection, attachment, professionalism

ALKUSANAT

Kiitos opinnäytetyön perhetyöyksikkö Haikaranpesälle. Kiitämme perhetyöyksikön henkilökuntaa sujuvasta yhteistyöstä. Kiitos opinnäytetyön ohjaajalle opettajalle Elina Elolle, monista tärkeistä näkökohdista.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 PERHETYÖNYKSIKKÖ HAIKARANPESÄ	8
2.1 Työskentely Haikaranpesässä	9
3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	10
3.1 Lastensuojelu	10
3.1.1 Työskentely lastensuojelussa	11
3.1.2 Lastensuojelun palvelut	12
3.2 Kiintymyssuhde	13
3.3 Perheen roolit	14
3.4 Lapsuuden kokemukset	16
3.5 Ammatillisuus	17
3.5.1 Ammatillisuus ja ammattietiikka sosiaalialalla	18
3.5.2 Ammatti-identiteetti	19
3.5.3 Ammatillinen kasvu	20
3.5.4 Dialoginen ammatillinen vuorovaikutus	21
3.6 Lapsuuden perhe	23
3.6.1 Lapsuuden määritelmä	24
3.6.2 Perheen määritelmä	24
3.6.3 Erilaiset perhemuodot	25
4 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTTAMINEN	27
4.1 Teemahaastattelu	27
4.1.1 Haastattelurunko	27
4.1.2 Aineiston teemoittelu	28
4.1.3 Haastattelun tallennus ja litterointi	28
4.2 Opinnäytetyö prosessi	29
4.3 Eettisyys ja luotettavuus	30
5 TUTKIMUSTARPEEN MÄÄRITTELY JA TUTKIMUSTYÖN TAVOITTEET	31
5.1 Tutkimustarpeen määrittely	31
5.2 Tutkimustyön tavoitteet	31
6 TUTKIMUSTULOKSET	32
6.1 Perhemuoto	32
6.2 Lapsuuden perheen merkitys alavalintaan	33
6.3 Vanhempien rooli	34
6.4 Työpaikan tuki	35

7 POHDINTA.....	36
7.1 Ydinperhe	36
7.2 Lapsuuden perheen merkitys alavalintaan.....	37
7.3 Vanhempien rooli	38
7.4 Työpaikan tuki.....	38
7.5 Lopuksi	39
LÄHTEET	41

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö käsittelee lapsuuden perheen vaikutusta työskentelyyn lastensuojelussa. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä työntekijän tavoista toimia, ajatella ja käsitellä asioita. Opinnäytetyön aiheesta ei ole aikaisempia tutkimuksia. Opinnäytetyön tutkimuskysymys on vaikuttaako lastensuojelu työntekijän lapsuuden perhe työskentelyyn lastensuojelussa.

Opinnäytetyössä tutkimme, kuinka lapsuuden perheen arvot ja kokemukset vaikuttavat lastensuojelun työntekijän työskentelyyn, sekä työtapoihin. Tavoitteenamme on saada opinnäytetyön tilaaja laajemmin tietoiseksi työntekijöiden taustan merkityksestä, työntekijän työssä jaksamiseen. Opinnäytetyö tutkii, miten lapsuuden perhe vaikuttaa työntekijän ammatillisuuteen.

Tässä opinnäytetyössä lapsuuden perhe tarkoittaa perhettä, jossa henkilö on elänyt lapsuuden. Siihen kuuluu huoltajat ja sisarukset. Kysyttäessä, jokainen ihminen määrittää perheensä eri tavalla. Henkilö, jolla on omia lapsia, saattaa kokea tämän ensisijaiseksi perheekseen. Kun taas henkilöt, joilla ei ole lapsia, saattavat määrittää perheekseen ensisijaisesti lapsuuden perheen. Koska jokaisella ihmisellä on jonkinlainen kokemus lapsuuden perheestä, valitsimme sen tutkimuksen aiheeksi. Aihe on rajattu lapsuuden perheeksi, tutkimustyöskentelyä selkeyttääksemme.

Valitsimme aiheen, koska aloimme pohtia oman perhetaustan merkitystä työskennellessämme lastensuojelussa. Meillä molemmilla on vakaa ja turvallinen lapsuuden ydinperhe. Joten pohdimme miten se vaikuttaa työskentelyyn lastensuojelussa asioiden ja asiakkaiden kohtaamiseen, asioiden käsittelyyn, tilanteiden tunnistamiseen, toimimiseen ja työtapoihin. Opinnäytetyö antaa

meille ammatillista varmuutta ja laajempaa näkökulmaa työskentelyyn lastensuojelualalla.

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen ja aineistona toimii henkilöhaastattelut. Haastattelimme neljää lastensuojelun työntekijää samasta työyhteisöstä. Opinnäytetyömme ei käsittele työntekijän terveyden, eikä oman perheen merkitystä työskentelyssä lastensuojelussa. Opinnäytetyö keskittyy ainoastaan lapsuuden perheen merkitykseen. Kohderyhmäämme ei kuulu muita sosiaalialan työntekijöitä kuin lastensuojelun työntekijöitä.

Valitsimme viitekehyyksi lapsuuden perheen, josta kaikilla on jonkinlainen kokemus. Lapsuudenperheen vaikutukset näkyvät nykyhetkessä. Lapsuudessa syntynyt kokemus turvallisuudesta vaikuttaa ihmiseen läpi elämän. Ihmisten kehittymisen lähtökohtana on turvallisuus. Aikuisuudessa luotuihin suhteisiin ja tapoihin kohdata asioita, vaikuttaa lapsuudessa koettu turvallisuuden tunne (Bridge, 2011, s.31).

2 PERHETYÖNYKSIKKÖ HAIKARANPESÄ

Haikaranpesä on Ulvilan Harjunpäässä sijaitseva Lehmuskolon perhetyöyksikkö. Haikaranpesä on 14–24-vuotiaille huostaanotetuille ja avo- tai jälkihuollon sijoituksena tulleeille äideille tai isille ja heidän lapsilleen tarkoitettu perhetyön yksikkö. Haikaranpesän tarkoitus on mahdollistaa perheille annettava huolenpito ja ohjaus, jotka kehittävät vanhemman kykyä ymmärtää itseään ja lastaan. Oppia tuntemaan oma lapsi ja pystyä riittävään ja turvalliseen vanhemmuuteen. Haikaranpesä tarjoaa myös valvottuja tapaamisia, tukikäyntejä ja perhetyötä. (Johtaja, Haikaranpesä, 2022.)

Haikaranpesän perhetyöyksikössä on neljä asuntoa. Vuoden 2022 lopussa, Haikaranpesään avautui myös perhekuntoutuspaikkoja. Yksiköllä on lastensuojelulaitoksen luvat, joka mahdollistaa huostaanotetuiden asiakkaiden

asumisen. Keskimääräinen asiakkuuksien pituus on vuoden ajan. Yleisesti ottaen asiakkaan ollessa huostassa, asiakkuus päättyy 18 vuoden iässä. (Johtaja, Haikaranpesä, 2022.)

2.1 Työskentely Haikaranpesässä

Työskentely Haikaranpesässä perustuu kiintymyssuhteen ja vuorovaikutuksen tukemiseen. Näitä tuetaan arjessa eri menetelmin. Tavoitteena on perheen kotiutuminen niin, että perhe pärjää kotona itsenäisesti. (Johtaja, Haikaranpesä, 2022.)

Haikaranpesässä työskentelee Sosionomeja, Lähihoitajia ja Sairaanhoitajia. Henkilökunnalla on tämän lisäksi myös erityisosaamisia. Esimerkiksi neuropsykiatrisista haasteista, seksuaaliterapiasta, väkivaltatyöstä, päihdekasvatuksesta ja vertaisryhmätyöskentelystä. Työntekijät tukevat asiakkaita perusarjessa, pääsääntöisesti lapsen hoidollisissa asioissa. Työntekijät pyrkivät itenäistämään vaihe vaiheelta asiakasta ja täten jäämään itse syrjemmässä lapsen hoidossa. Työntekijät auttavat ja neuvojat asiakkaiden kanssa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. Haikaranpesässä toteutetaan myös isätyöskentelyä, sekä tuetaan asiakkaiden parisuhdetta. (Johtaja, Haikaranpesä, 2022.)

Haikaranpesän viikko-ohjelma koostuu muun muassa ohjauksellisista vertaisryhmästä, toimintapäivistä ja yhteisistä ruokailuhetkistä viikonloppuisin, joissa tavoitteena on ruokailun seuranta ja valvonta. Perhetyönyksikkö Haikaranpesän yhteistyötahoina ovat synnytyssairaala, verkostotyötä, pikkulapsityöryhmä, nuorisopsykiatrian poliklinikka, koulut ja neuvolat. (Johtaja, Haikaranpesä, 2022.)

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyössä kerrotaan ensiksi lastensuojelusta, koska opinnäytetyön tilaajamme perhetyöyksikkö Haikaranpesä, on lastensuojelun avohuollon sekä sijaishuollon tukitoimi. Tavoitteena on tutkia, vaikuttaako lastensuojelualan työntekijän lapsuuden perheen kokemukset työskentelyyn lastensuojelussa. Lastensuojelu sisältää useita tukitoimia, joista kerrotaan tässä opinnäytetyössä. Tämä tutkimus keskittyy vain lastensuojelun avo- ja sijaishuollon palvelun perhetyöyksikköön.

3.1 Lastensuojelu

Lastensuojelua määrittää lastensuojelulaki. Lastensuojelulain tehtävänä on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen sekä monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön ja erityiseen suojeluun. (Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos, 2022.)

Tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä oli jokaisella eri tausta työskentelystä lastensuojelualalla, sekä eri kokemusvuodet lastensuojelualalta. Jokainen tutkimukseen osallistunut työntekijä koki lastensuojelutyön olevan itselleen mielenkiintoista.

Lastensuojelun perustehtäviä ovat lasten kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatuksessa sekä lastensuojelutehtävät (Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos, 2022). Lastensuojelu pyrkii ehkäisemään lapsen sekä perheen ongelmia, ja lastensuojelun tulee puuttua riittävän varhaisessa vaiheessa havaittuihin ongelmiin. Arvioitaessa lastensuojelun tarvetta sekä sitä toteuttaessa, on otettava huomioon ensisijaisesti lapsen etu. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 luku 4§.)

Lastensuojelu ei yksin ole lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan myös yhteiskunnan, sekä muiden viranomaisten ja kansalaisten toimintaa. Lasten hyvinvointia edistetään monilla yhteiskunnallisilla toimilla, sekä ehkäistään

täten ongelmia. Koulu, varhaiskasvatus- ja päivähoitopalvelut, harrastustoiminta tai muu yhteisö ja lähiympäristö vaikuttavat lapsen hyvinvointiin. Lapsen turvallisen kehityksen kannalta onkin tärkeä kiinnittää huomio lapsen elinympäristöön. (Lastensuojelun käsikirja, 2022.)

Lastensuojelussa ensisijaisesti joka tilanteessa on huomioitava lapsen etu (Lastensuojelulaki 4§). Kun lapsen etua arvioidaan, on kiinnitettävä huomio siihen, että läheiset ihmissuhteet jatkuvat, lapsen tasapainoinen hyvinvointi ja kehitys turvataan ja lapsella on mahdollisuus saada ymmärrystä sekä hellyyttä. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota kehitystason ja iän mukaiseen huolenpitoon ja valvontaan, sekä turvata henkinen ja ruumiillinen koskemattomuus. Arvioidessa on huomioitava lapsen toivomuksia vastaavan koulutuksen saanti ja turvallinen kasvuympäristö. Tärkeää on huomioida myös itsenäistyminen ja mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa. Näiden lisäksi huomioon on otettava uskonto, kulttuuri ja kielellinen tausta. (Sosiaali- ja Terveysministeriö, 2019, s.13.)

3.1.1 Työskentely lastensuojelussa

Lastensuojelussa voi työskennellä lastensuojelun avo- sijais- tai jälkihuollon palveluissa. Lastensuojelun avohuolto tarkoittaa palveluiden ja tukitoimien järjestämistä yhdessä lapsen, nuoren ja perheen kanssa. Lähtökohtana avohuollon järjestämisessä on lapsen etu ja tavoitteena on tukea perhettä. (Suomi.fi, lastensuojelun avohuolto, 2022.) Työskentely perustuu perheen vahvuuksien vahvistamiseen, joka sisältää määrätietoista keskittymistä tunnistamaan lapsen sekä perheen vahvuuksia ja voimavaroja. Näitä vahvuuksia sekä voimavaroja voidaan käyttää tukemaan ja ratkaisemaan lapsen ja perheen arjen haasteita. Lastensuojelunytöntekijöiden tehtävänä on tukea lasta ja perhettä niin, että lapsi kasvaa olosuhteissa, jotka ovat turvalliset sekä kasvua tukevat. Lastensuojelu työskentelyllä pyritään tukemaan perhettä niin, että lapsi saa kasvaa omien vanhempien kanssa omassa kodissa. (Dubowitz & DePan-filis, 2000, s.379.)

Kaikki työskentely pohjautuu asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelmassa sovitaan yhdessä tavoitteet, ja perheen sekä lapsen tarvitsemat tukitoimet. Avohuollon tukitoimia ovat avohuollon sosiaalityö, sosiaaliohjaus, tehostettu perhetyö, tuki- ja lomakotitoiminta, perhekuntoutus, ammatillinen tukihenkilötoiminta, tehostettu perhetyö, lapsen tai nuoren avohuollon sijoitus ja harkinnanvarainen taloudellinen tuki. Lapsen tulee olla lastensuojelun asiakas ja tukitoimet edellyttävät 12-vuotta täyttäneen lapsen ja huoltajien suostumuksen. (Suomi.fi, lastensuojelun avohuolto, 2022.)

Lastensuojelun sijaishuolto tarkoittaa kiireellisesti sijoitetun, huostaanotetun tai hallinto-oikeuden väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä ulkopuolelle hänen kodistaan. Sijaishuoltoa voidaan toteuttaa laitoshuoltona lastenkodissa tai perhehoitona sijaisperheessä, koulukodissa tai muissa lastensuojelulaitoksissa. (Sosiaali- ja Terveysministeriö, n.d.) Sijaishuollon tulee aina olla hyvin suunniteltua ja sitä tulee toteuttaa huolellisesti, ellei kyseessä ole akuutti kriisitilanne (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2022).

Tässä opinnäytetyössä tutkimus keskittyy lastensuojelun avo- ja sijaishuollon yksikössä työskentelevien työntekijöiden kokemuksiin.

3.1.2 Lastensuojelun palvelut

Lastensuojeluun kuuluu ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki, jota toteutetaan äitiys- ja lastenneuvolassa, sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa, varhaiskasvatuksessa, koulussa ja nuorisotyössä. Kuntien on huolehdittava, että ehkäisevä lastensuojelu järjestetään laajuudeltaan ja sisällöltään sellaiseksi, kuin kunnissa oleva tarve sen edellyttää. (Valvira, 2021.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu taas tarkoittaa lastensuojelun avohuollon tukitoimia, joilla edistetään huoltajien, vanhempien ja muiden hoidosta sekä kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia ja kasvatuskykyä. Lisäksi tuetaan lapsen myönteistä kehitystä. Lapsen ollessa

lastensuojelulaissa mainituista syistä välittömässä vaarassa, on hänelle turvaamistoimenpiteenä järjestettävä kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa huolto ja hoito. Koska kiireellisellä sijoituksella puututaan voimakkaasti perheen elämään ja heidän yksityisyyteensä, sitä on käytettävä viimesijaisena toimenpiteenä, kun ei ole muita mahdollisuuksia turvata lapsen tilannetta. Oikeus kokonaisvaltaiseen jälkihuollon tarjoamaan tukeen, syntyy lapsen tai nuoren ollessaan sijaishuollossa, tai vähintään puoli vuotta kestäneen avo- huollon sijoituksen päätyttyä. Kunta, joka on ollut vastuussa sijaishuollon järjestämisestä, on myös velvollinen järjestämään jälkihuollon. Sosiaalityöntekijä vastaa lapsen tai nuoren jälkihuollon asiakassuunnitelman laatimisesta. (Valvira, 2021.) Jälkihuolto tarkoittaa nuoren kokonaisvaltaista tukemista. Jälkihuolto tukee lapsen kotiuttamista, sekä nuoren saavutuksien toteutumista. Jälkihuollon tavoitteena on saavuttaa nuorelle valmiudet itsenäiseen elämään. Jälkihuollon palveluita ovat asumisen, koulutuksen, sosiaalisen- ja psyykkisen toimintakyvyn, terveydenhuollon ja toimeentulon turvaaminen. Jälkihuollon tukitoimet ovat tavoitteellisia, johdonmukaista ja pitkäkestoista. Jälkihuollon palvelut ovat vapaaehtoisia ja niitä tarjotaan 25-vuotiaaksi asti, tai viisi vuotta sijoituksen päättymisen jälkeen. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos, n.d.)

3.2 Kiintymyssuhde

Tutkimustietoa on kerätty kiintymyssuhteen kehityksestä ja vuorovaikutuksesta, koska opinnäytetyössä tutkitaan vaikuttaako lapsuudessa koetut kiintymys -ja vuorovaikutus suhteet aikuisiällä työelämään.

Vuorovaikutuksellinen vanhemman ja lapsen suhde muodostaa terveen perustan lapsen persoonallisuuden kehitykselle. Vanhemman ja lapsen välinen suhde on tärkeässä roolissa lapsen kehityksessä, koska hyvä suhde suojaa lasta esimerkiksi haitallisilta ympäristöiltä ja valinnoilta. Ihanteellisissa olosuhteissa vanhemman ja lapsen välinen suhde on tasapainoinen. Tasapainoisessa suhteessa vanhemman ja lapsen välinen suhde on rehellinen, luotettava ja vastavuoroinen. (Dupowitch & DePanfilis, 2000, s.353.)

Lapsi tarvitsee turvallisen kiintymyssuhteen kehittyäkseen ja kasvaakseen tasapainoiseksi. Lapsi saa kiintymyssuhteista voimavaroja ja mallia tulevaisuuden ihmissuhteisiinsa. Lapsen tarpeisiin tulee vastata oikea-aikaisesti läsnäolon ja lapsen tarpeista lähtevän fyysisen läheisyyden kautta. Turvallinen kiintymyssuhde kehittyy lapsen kokemuksien kautta, vastavuoroisissa turvallisissa ihmissuhteissa. Kiintymyssuhde ei siis kehity itsekseen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2022.)

Vuorovaikutustavat kuten esimerkiksi vaipanvaihto, syöttäminen ja leikkihetket jättävät lapsen mieleen muistijälkiä. Kun edellä mainitut asiat syntyvät monta kertaa samankaltaisina, syntyy prototyyppisiä eli representaatioita. Nämä koskevat ensin lyhyitä hetkiä, jolloin kyseessä on molemminpuolinen tunteiden, kiintymyksen, motivaation tai läheisyyden säätely. Representaatiot sulautuvat vähitellen suurimmiksi kokonaisuuksiksi, joista syntyy vuorovaikutustapahtumalle pieni skenaario tai käsikirjoitus. Työskentelymallien avulla lapsi havainnoi tapahtumia ja ennakoii tulevaisuutta, sekä tekee siitä koskevia suunnitelmia. Aivojen tärkeimpänä tehtävänä, on pidetty tulevaisuuden ennakoimista ja oman toiminnan suunnittelemista. (Sinkkonen 2018, s. 40–41.)

Vanhempien parisuhteen laatu heijastuu alusta asti lasten elämään. Jatkuva riitely luo turvattomuutta ja epävakautta lapsen elämään, vaikka lapsi kokisi vanhempansa turvallisina erikseen. (Sinkkonen 2018, s. 49.)

3.3 Perheen roolit

Opinnäytetyössä on käsitelty perheessä olevia eri rooleja, koska perheellä ja vanhemmilla on suuri merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Lapsuudessa koetut varhaisvuodet jättävät jälkensä lapsen ja nuoren kehitykseen. Perhe mahdollistaa hyvän elämän lähtökohdat. Perhe saattaa tuottaa kuitenkin myös haasteita, sillä lapsuudessa ihmiselle rakentuu perusta esimerkiksi

itseluottamukselle ja itsetuntemukselle. Voidaan siis todeta, että perhe on hyvin keskeisessä asemassa ihmisen elämässä. (Helminen 2006, s. 7.) Perheen eri rooleja ovat, äidin ja isän roolit, sisarusten rooli ja lapsen rooli. Äidin rooli on henkinen pohjimmiltaan. Äidin rooli tarjoaa tukea ja suojaa lapselle. Isän rooli laajentaa äitilapsi suhteen rajoja, ja asettaa sille rajat, mitkä ovat oikein. Isän rooli siis on äitilapsi suhteen keskellä. (Mielenihmeet, 2019.) Molemmilta vanhemmilta kuitenkin vaaditaan kaikkia vanhemmuuden rooleja lapsen ja nuoren kanssa. "Huoltajan rooli" vahvistuu lapsen ollessa esimurrosiässä. Nuori hakee vanhemmassa olevan huoltajan esiin, jotta voi jatkaa rauhassa kasvamistaan. Tässä edellytetään vanhemmalta herkkyyttä asettua vaikeissakin tilanteissa nuoren käytettäväksi. Esimerkiksi nuoren kokeillessa päihteitä. "Rakkauden antaja" Tällöin nuoren vanhempi huomaa, ettei lapsen ole enää helppoa ottaa vastaan fyysistä läheisyyttä, koska hän hakee läheisyyttä perheen ulkopuolisista rakkauden kohteista. Rakkauden antajana vanhempi on kärsivällinen ja kiinnostunut vierellä kulkija. "Elämän opettaja" Tässä tehtävässä painotetaan nuoren kanssa keskustelua kaikista nuoruuden mukana tuomista aiheista. Näitä aiheita ovat ystävyys, rakastuminen, seksuaalisuus, maailman tilanne ja henkiset asiat. (Niemistö, 2001, viitattu lähteessä Helminen, 2006, s. 44–50.) "Ihmissuhdeosaaja" Tässä vanhempi joutuu kohtaamaan vääjäämättä oman vajavaisuutensa. Parhain tapa välittää lapselle ihmishuuhdetaitoja, on kunnioittaminen. Lisäksi vanhemman tulee olla reilu perheen sisäisissä ja ulkopuolisissa suhteissa. Esimerkkinä voidaan käyttää monikulttuurisuutta, sillä nuoren suhde monikulttuurisuuteen syntyy siitä, miten vanhempi puhuu maahanmuuttajista, ja miten hän kohtaa vähemmistöjä. Ihmissuhdeosaajan eli aikuisen on hyvä opettaa nuorelle esimerkiksi kotiintulosta ja kotitöihin liittyvistä sopimuksista nuoren ja vanhemman välillä. "Rajojen asettaja" vanhempi tekee nuorelle korvaamattoman palveluksen, sillä hän asettaa rajat ja asettuu sitten itse vastarooliin, jolle nuori uskaltaa olla vihainen. Tärkeänä pidetään kuitenkin, ettei vanhempi ole pelottava eikä kaiken mukavan kieltäjä. (Joronen, 2005, viitattu lähteessä Helminen 2006, s. 39.) Tärkeimpänä roolina perheyksikössä on äidin ja isän rooli. Ensin pariskuntana, sitten äitinä ja isänä (Mielenihmeet, 2019).

Sisarusten rooli on siskojen ja veljien välinen, joka tarjoaa tarkoituksen ikäryhmien välisten suhteiden yhteistyökyvyn luomisen. Lapsen rooli, on lapsen side vanhempiin. Tässä on kyse hierarkian kunnioituksesta, sekä auktoriteetin sisäistämisestä. (Mielenihmeet, 2019.)

3.4 Lapsuuden kokemukset

Määrittelemme lapsuuden kokemukset, koska meidän esittämät haastattelu kysymykset tutkimukseen osallistuneille työntekijöille, keskittyivät lapsuuden kokemuksiin. Esimerkiksi lapsuudessa koettuun turvallisuuden tunteeseen sekä kiintymyssuhteisiin.

Ihminen on syntymähetkestään asti vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Vähitellen ihminen sisäistää kuinka muut suhtautuvat häneen. Läheiset ihmiset suhtautuvat toisiinsa kannustaen, sallien, rauhoitellen, hyväksyen, arvostellen tai vähätellen ja mitätöiden. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, n.d.)

Kun erilaiset suhtautumistavat toistuvat uudelleen ja uudelleen, ihmiselle kehittyy pysyviä tapoja olla suhteessa omaan itseensä, sekä toisiin. Totumme odottamaan toisilta tietynlaista kohtelua ja suhtautumista, jolloin kohtaamme uudet tilanteet näiden oletusten ohjaamana. Myös synnynnäinen temperamentti, sekä myöhemmät kokemukset ja suhteet muokkaavat ihmistä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, n.d.)

Ihminen, johon lapsena on luotettu, ja joka on vanhempiensa hoivassa aistinut olevansa arvokas, ei aikuisena ole yleensä liian ankara kanssaihmisille ja itselleen. Lapset löytävät turvaihmissen helposti, turvaihminen saattaa olla myös isovanhempi, sukulainen, hoitaja tai opettaja. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, n.d.)

Kun on kokenut turvallisen kiintymyssuhteen, omanarvontunto on myönteinen ja valinnat elämässä tulee tehtyä itseään sekä toisia arvostaen. Täten oma sisäinen puhe on kannustavaa ja hoivaavaa. Ihmisessä on tällöin läsnä

turvallisilta aikuisilta sisäistetty lohduttava ja epätäydellisyyttä hyväksyvä puoli. Epäluottamus itseään kohtaa, sekä kielteinen puhe itselleen ovat kokemus lapsuudenkodin tunnelmasta. Tähän vaikuttavat muun muassa se. Millä tavoin oma vanhempi on suhtautunut? Kuinka on saanut rakkautta ja hellyyttä? Onko kokenut tyytymättömyyttä ja arvostelua? Kuitenkaan alkoholistin lapsesta ei välttämättä tule alkoholin väärinkäyttäjää, tai väkivaltaisesta lapsuuden perheestä ei tule samanlaista väkivaltaista kasvattajaa omille lapsille. Kokemuksilla on kuitenkin eritasoisia vaikutuksia. Näitä vaikutuksia ovat lapsuudessa oman vanhempien päihteiden käyttö, sekä mielenterveysongelmat. Taloudellinen epävarmuus tai vanhempien liika omistautuminen esimerkiksi työlle tai uskonnolle. Näissä tapauksissa vanhemmuudelle ei riitä riittävästi aikaa. (Mannerheimin lastensuojelu, n.d.)

Monen ihmisen menneisyys ja lapsuus sisältävät kehityksellisiä riskitekijöitä. Näistä traagisimpia ovat oman läheisen sairastuminen tai kuolema. Myös vanhempien ero on lapselle suuri muutos. Menneiden asioiden vaikutus ei kuitenkaan yksin ole vääjäämätöntä. Menneisyydessä koetut haasteet myös kasvattavat ja lisäävät ihmisen sopeutumiskykyä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, n.d.)

3.5 Ammatillisuus

Opinnäytetyössä käsitellään ammatillisuutta, koska lapsuuden perheessä koetut kokemukset saattavat vaikuttaa työntekijän ammatillisuuteen. Ammatillisuutta käsitellään siitä näkökulmasta, kuinka työntekijän tulisi toimia työtehtävissä.

Ammatillisuuden voi määritellä olevan tietoon perustuvaa asiantuntijuutta. Ammatillisuus voidaan myös määritellä itsensä tuntemisena sekä tiedostamisena ja henkilökohtaisena pätevyytenä. Se voi olla ymmärrystä siitä, kuinka tulisi toimia tietyissä tilanteissa sekä yleistä ymmärrystä siitä mitä pitäisi tehdä. (Lehtinen, 2020.)

Tärkeä ammatillisuuteen kuuluva asia on ammatillisesti käyttäytyvä ihminen, joka pyrkii kehittämään omaa osaamistaan sekä asiantuntijuuttaan. Ammatillisesti käyttäytyvä ihminen huokuu ympärilleen luottamuksellista ilmapiiriä. Tämänlaisella ihmisellä on vahva luottamus ja ymmärrys omaan osaamiseensa sekä itseensä. Halu itsensä kehittämiseen tulee ilmi esimerkiksi niin, että ihminen pyrkii syventämään omaa osaamistaan osallistumalla erilaisiin jatkokoulutuksiin. Ammatilainen vahvalla itseluottamuksella on sanavalmis, rehellinen sekä kohtelias asiakkailleen ja työkavereilleen. Ammatilaisen ei tarvitse olla työskennellessään tunteeton, mutta tulee hänen muiden ihmisten kanssa toimiessa silti hallita tunteitaan. Haastavissa sekä hankalissa tilanteissa ammatillisesti käyttäytyvä ihminen toimii toista ihmistä kunnioittavasti. (Lehtinen, 2020.)

Ammatilliseen käyttäytymiseen kuuluu erilaisia eettisiä sekä moraalisia periaatteita. Eri alojen periaatteita sekä ohjeistuksia noudattamalla ammatilainen osoittaa kunnioittavansa muita sekä luo pohjan luottamukselliselle yhteistyösuhteelle. Ammatilainen organisoii työnsä ja toimii järjestelmällisesti. Lisäksi hyvää ammatillista toimintaa on vastuun kantaminen omista töistä. Jokainen tekee virheitä, mutta ammatillisesti toimiva työntekijä myöntää virheensä ja on valmis kantamaan vastuunsa. (Lehtinen, 2020.)

3.5.1 Ammatillisuus ja ammattietiikka sosiaaalialalla

Kaikilla työntekijöillä on eri taustat ja lähtökohdat, jotka voivat vaikuttaa työskentelyyn. Jokaisen työntekijän on kuitenkin toimittava ammatillisesti sekä eettisesti oikein. Tutkimuksessa käsitellään tämän takia ammatillisuutta ja ammattietiikkaa.

Sosiaaalialalla työskentelevillä ammattilaisilla on velvollisuus asettua yhteiskunnassa heikonmassa asemassa olevien ihmisten puolelle sekä tukea ihmisiä vaikeissa elämäntilanteissa. Sosiaaalialalla tehtävää työtä säätelee lainsäädäntö, mutta lain mukaan toiminen ei aina takaa oikeudenmukaisuutta. Tämän

vuoksi tarvitaan vahvaa ammattietiikkaa, joka ohjaa arjen valintoja. (Talentia, n.d.)

Sosiaalialalla tehtävän työn keskeisimmät ammattietiikan lähtökohdat ja eettiset periaatteet ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet sekä oikeudenmukaisuus. Ammattietiikan avulla pystytään edistämään ihmisen hyvän elämän toteutumista. Oleelliset osat työntekijän ammatillisuutta ovat ammattieettinen kypsyys, harkinta ja valmius. Sosiaalialan työntekijä kohtaa työssään tilanteita, joissa tulee pohtia sekä pitää yllä sosiaalialalle tärkeiden arvojen merkitystä. (Talentia, 2021–2024, s. 7.)

Aina ammattieettisistä periaatteista ei saa suoria vastauksia ristiriitoihin tai siihen miten muuttuvissa tilanteissa tulisi toimia. Ammattieettiset periaatteet kuitenkin ohjaavat miettimään asiakkaan oikeuksien ja työntekijän velvollisuuksien välistä suhdetta. Ihmissuhdetyön pulmiin ei aina saada välttämättä suoria vastauksia lainsäädännöstä. Tämän vuoksi ammattietiikka on lakia laajempi käsite. Se ohjaa ammatillista toimintaa sekä siihen liittyviä ratkaisuja. Koska sosiaalialan työn tavoite on auttaa ihmisiä ja vähentää puutteita sekä kärsimystä, ammattieettinen toiminta kohtaa haasteita, jotka kytkeytyvät yhteiskunnalliseen vallankäyttöön sekä politiikkaan. (Talentia, 2021–2024, s. 8.)

3.5.2 Ammatti-identiteetti

Ammatti-identiteetillä tarkoitetaan elämänhistoriaan pohjautuvaa käsitystä itsestä ammatillisena toimijana. Eli sitä millaiseksi ihminen ymmärtää itsensä suhteessa työhön sekä ammatillisuuteensa ja sitä millaiseksi hän haluaa ammatissaan tulla. Lisäksi ammatti-identiteetti käsittää sen, mihin ihminen kokee kuuluvansa, mihin hän sitoutuu työssään sekä ammatissaan ja mitä hän pitää tärkeänä. Ammatti-identiteettiin sisältyy myös ihmisen arvot sekä eettiset näkökannat, tavoitteet ja uskomukset. (Eteläpelto & Onnismaa, 2006, s. 26.)

Ammatti-identiteetti alkaa rakentumaan jo opiskeluaikana ja sen rakentuminen jatkuu läpi työelämän. Onnistumisen tunteet sekä pettymykset ja kokemus

oman työn merkityksellisyydestä työelämässä vaikuttavat siihen, millainen suhde omaan työhön muodostuu. Myönteinen ammatti-identiteetti sisältää käsityksen omasta ammatillisesta osaamisesta sekä kokemuksen osallisuudesta ja roolista työyhteisössä. Myönteinen ammatti-identiteetti tukee työssä jaksamista. (Staffpoint, 2019.)

Ammatti-identiteetti on vahvasti kiinni ihmisen persoonallisessa identiteetissä. Tämän vuoksi ihmissuhdetyötä tekevien ihmisten, jotka tekevät työtään omalla persoonallaan, on oltava sinut elämäntarinansa sekä itsensä kanssa. Ihmissuhdetyötä tekevät työntekijät tuovat aina oman tarinansa työhönsä. Näkemykset sekä uskomukset itsestä vaikuttavat merkittävästi kaikessa tekemisessä. Ne voivat vaikuttaa esimerkiksi siihen, mitä pidetään itselle tai asiakkaille mahdollisena. (Sava, 2004, viitattu lähteessä Mäkisalo-Ropponen, 2011, s. 60.)

3.5.3 Ammatillinen kasvu

Työntekijöiden tulisi tunnistaa oma tuen tarve työpaikalla, joka on osa ammatillista kasvua. Haastatteluissa kysyimme, kokevatko työntekijät saavansa tukea omaan ammatilliseen kasvuun, kuten esimerkiksi työnohjausta. Työnohjaus tukee työntekijän ammatillista kasvua kysymysten, kokemusten ja tunteiden tarkastelun avulla (Suomen työnohjaajat, n.d.).

Tässä ammatillisella kasvulla tarkoitetaan prosessia, jossa ihminen kerää elämänsä aikana taitoja, tietoa sekä kykyjä. Keräämänsä tiedon, taidon ja kykyjen avulla hän pysyy vastaamaan ammattinsa vaatimiin vaatimuksiin. (Labopen, 2021.) Ihmisen vakiintuessa omaan ammatilliseen rooliinsa ja urarutiiniin saatetaan ammatillinen kasvuprosessi katketa. Vaikuttavia tekijöitä ammatillisen kasvuprosessin käynnistymiseen on monia kuten yhteiskunta, organisaatio, työrooli tai yksilö itse. (Ruohotie, 2002, s. 50.)

Yksilöstä itsestään lähteviä tekijöitä ammatilliseen kasvuun on esimerkiksi persoonallisuus. Ihmisen sitkeys, etenemismotivaatio sekä epävarmuuden

sietokyky voivat olla eteenpäin vieviä tekijöitä kehittämään omaa ammatillisuutta. Muita yksilön ammatilliseen kasvuun liittyviä tekijöitä voivat olla henkilökohtaiset elämänmuutokset tai muutokset ammattiuraan liittyvissä asioissa, kuten tyytymättömyys ammatilliseen omaan tilanteeseen. Työroolista sekä organisaatiosta lähteviä tekijöitä ammatilliseen kasvuun voi olla muun muassa muutokset työn vaatimuksissa ja työtehtävissä sekä organisaatiossa tapahtuvat muutokset. (Ruohotie, 2002, s. 58.)

Ammatillisen kasvuprosessin alkuvaiheessa ihminen yleensä arvioi arvojaan, itseään, taitojaan tai tarpeitaan. Hän saattaa etsiä uusia uramahdollisuuksia sekä vaihtoehtoja tai arvioi uudelleen nykyistä työtään sekä ammattiaan. Ihminen saattaa prosessin alkuvaiheessa tunnustella ja kokeilla esimerkiksi joitakin kursseja uudelta ammatilliselta osa-alueelta. Kokeilu tuottaa kokemuksia sekä palautetta, jonka mukaan ihminen tekee päätöksen jääkö hän entiseen rooliin vai siirtykö tavoittelemaan uutta. Uuden valinta johtaa yleensä osaidentiteetti muutokseen. Ihminen luo-puu vanhasta roolistaan ja siirtyy uusien tietojen, asenteiden sekä taitojen oppimiseen. Ammatillisen kasvun prosessi vaikuttaa myös itsearvostukseen. Alkuun uuteen rooliin voi liittyä epävarmuutta. Roolin vakiintuessa ihminen oppii luottamaan itseensä ja kykyyn omaksua uusia rooleja. (Ruohotie, 2002, s. 57.)

3.5.4 Dialoginen ammatillinen vuorovaikutus

Ammatillinen dialoginen vuorovaikutus on empatiaa, luottamuksen rakentamista, läsnäoloa sekä tilan antamista (Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut, 2019). Dialogisen vuorovaikutuksen tärkein tekijä on vastavuoroisuus. Vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa kaikki osapuolet pääsevät luomaan sekä vaikuttamaan vuorovaikutuksen kulkuun. Asiakassuhteessa tämä ilmenee molemminpuolisen ymmärryksen rakentamisena eikä suhteessa edetä yksin työntekijän tai asiakkaan ehdoilla. Dialogisessa suhteessa ei ole kyse vain toisen kokemuksen tunnistamisesta tai toisen ymmärtämisestä vaan myös yhdessä vaikuttamisesta. Työntekijän ollessa vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa hänen ammatillisuutensa ei ole uhattuna, vaikka

työntekijä luopuisi hetkeksi virallisesta roolistaan ja heittäytyisi työskentelemään omana persoonanaan asiakkaan kanssa. Asiakkaat myös odottavat ammattilaisilta inhimillistä kohtaamista. Asiakastyössä on tärkeää olla sensitiivinen sekä hienotunteinen sanojen sosiaalisten merkitysten suhteen. Samat sanat voivat merkitä eri ihmiselle eri asioita. (Mönkkönen, 2018, s. 87–91.)

Asiakastyön ja työyhteisön vuorovaikutussuhteen kehittymistä voidaan kuvata vuorovaikutuksen tasoilla. Nämä tasot ovat tilanteessa läsnäolo, sosiaalinen vaikuttaminen, peli, yhteistyö ja yhteistoiminta. Tilanteessa läsnäolo on vuorovaikutuksen ensimmäinen taso. Siinä osapuolet ovat samassa tilanteessa, mutta eivät vielä toimi juurikaan yhdessä. Asiakassuhteessa tilanteessa olon taso ilmenee esimerkiksi tilanteessa, jossa ollaan vuorovaikutuksessa rutiininomaisen tapaamisen vuoksi. Rutiininomaisessa tapaamisessa työntekijä tai asiakas ei oikein asetu suhteeseen toisen kanssa. (Mönkkönen, 2018, s.99.)

Sosiaalisen vaikuttamisen tasoa kuvaa parhaiten tilanne jossa toinen henkilö käyttää selkeästi valtaa toiseen henkilöön. Tämänlaisessa tilanteessa vaikutusvaltaisempi henkilö saattaa määritellä vuorovaikutuksen kulun ja toinen mukaillee sitä. Vaikutusvaltainen tilanne voi kuitenkin olla myös positiivinen esimerkiksi hoitajan ja asiakkaan suhde, jossa hoitaja ohjaa asiakasta parempiin elämäntapoihin. Sosiaalisen vaikuttamisen tasolle on ominaista, että vuorovaikutus on yhdensuuntaista. Ominaista sosiaalisen vaikuttamisen tasolle on myös se, että ryhmän jäseniltä kysytään muodollisesti mielipidettä, mutta mielipiteet eivät todellisuudessa vaikuta päätöksentekoon. (Mönkkönen, 2018, s.100.)

Sosiaalisen vuorovaikutuksen peli tasoa kuvataan tasoksi, jossa osapuolilla on jokin yhteinen tavoite. Tavoite ei välttämättä ole jaettu eli se ei edellytä yhteistyötä. Asiakassuhde saattaa muuttua peliksi silloin, jos vuorovaikutuksen osapuolet rikkovat yhteisen päämäärän pelisääntöjä. Kun yhteisen päämäärän pelisääntöjä on rikottu, työntekijän tehtävä on silti ammatillisesti ja asiakkaan edun mukaisesti keskustelemalla tukea asiakasta päämäärän saavuttamiseksi. Molemmat toteuttavat näin ollen omaa tehtäväänsä. Niin sanottu kilpailusuhde vaatii, että työntekijä ja asiakas käyttävät toiselta saatua tietoa

hyödykseen, jotta voittaisivat pelin. Asiakastyössä kuitenkin puhutaan hyvin vähän pelistä, koska suotavaa ei ole olettaa, että toimintakulttuurissa molemmat osapuolet käsittävät suhteen pelinä. Kyseisen asian myöntäminen saateen jopa kokea uhkana. Peli, on tuttu ilmiö enimmäkseen päihdetyössä. (Mönkkönen, 2018, s. 100–103.)

Yhteistyö tasossa osapuolilla on yhteinen päämäärä. Päämäärän saavuttamiseksi he tarvitsevat yhteistä ymmärrystä sekä työnjakoa, siitä miten edetä saavuttaakseen päämäärän. Yhteistyö tasoa kuvataan yleensä kuvattaessa tiimityön tai yhteistyön vuorovaikutusta. Näissä osapuolet tekevät työnjakoa sekä etenevät yhteisen tavoitteen äärellä. Esimerkiksi asiakastyössä palvelusuunnitelmat edustavat parhaassa tapauksessa yhteistyön vuorovaikutuksen tasoa. Palvelusuunnitelmissa tehdään yhdessä suunnitelma sovittujen tavoitteiden suuntaisesti. Yhteistyö on asiakassuhteessa tavoiteltava taso, ei se kuitenkaan vielä edellytä vahvaa molemminpuolista sitoutumista. Yhteistyössä voidaan joutua kontrolloimaan toista osapuolta silloin, jos ei ole varmuutta sitoutuuko osapuoli yhteistyöhön. Vuorovaikutus on vastavuoroista yhteistyösuhteissa. (Mönkkönen, 2018, s. 103–105.)

Viimeinen sosiaalisen vuorovaikutuksen taso on yhteistoiminta. Yhteistoiminta edellyttää aikaisempien tasojen tavoin yhteistä päämäärää sekä yhteistä tiedostamista, koska siihen liittyy tärkeänä osana luottamus. Luottamus mahdollistaa sen, ettei kontrollia tarvita saavuttaakseen tavoitteen. Osapuolet tietävät, että molemmat ovat sitoutuneet yhteiseen asiaan. Yhteistoiminnan tasolla dialoginen vuorovaikutus onnistuu parhaiten, koska asiakkaalla sekä työntekijällä on luottamus toisiinsa. (Mönkkönen, 2018, s.106–108.)

3.6 Lapsuuden perhe

Osiassa käsitellään lapsuutta, perhettä sekä erilaisia perhemuotoja, koska tutkimus kohdistuu lastensuojelun työntekijän lapsuuden perheen kokemuksiin. Käsittelemme lapsuutta ja sen eri aikakausia, sillä niillä on merkittävä vaikutus meidän tutkimukseemme. Lapsuuden eri aikakausilla tapahtuvat asiat

vaikuttavat jollain tapaa jokaiseen ihmiseen ja ne saattavat näkyä ihmisessä vielä esimerkiksi työelämässä (Bridge, 2011, s.31).

3.6.1 Lapsuuden määritelmä

Lastensuojelulain mukaan lapsi on alle 18-vuotias. Lapsilla on huoltaja tai vanhempi, jolla on esisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja kasvatuksesta (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 luku, 2§.) Lapsuus voidaan jakaa kolmeen aikakauden varhaislapsuus, keskilapsuus sekä nuoruus (Nurmi ym., 2014).

Varhaislapsuudessa tapahtuva kehitys on perusta myöhemmin opittaville taidoille sekä tiedolle. Ensimmäisen elinvuoden aikana olevat kehitysmuutokset ovat laaja-alaisempia verrattaessa myöhempiin ikävaiheisiin. Varhaislapsuudessa lapsen luottamus häntä hoitaviin aikuisiin on merkityksellistä. Luottamus luo tunteen perusturvallisuudesta, joka luo pohjan muun muassa lapsen emotionaaliselle sekä sosiaaliselle kehitykselle. (Nurmi ym., 2014, s.22.) Keskilapsuus sijoittuu lapsuudessa esikouluiästä varhaiseen nuoruusikään. Keskilapsuus on kehityksellinen siirtymävaihe. Silloin kognitiivinen ja biologinen kehitys luo mahdollisuuden aiempaa itsenäisempään toimintaan, sekä omasta toiminnasta vastuun ottamisen. (Nurmi ym., 2014, s.78.)

Nuoruusikä on ajanjakso, jolloin siirrytään lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoren kehityskulkua vievät eteenpäin useat muutokset, osa muutoksista liittyy fyysiseen kasvuun, ajattelun kehitykseen ja osa sosiaaliin tekijöihin. Nämä edelliset muutokset ulottuvat läheisten ihmisten odotuksista aina yhteiskunnan rakenteisiin. Nuoruusiässä tehdyt valinnat luovat pohjan sille elämäkululle, jota nuori tulee aikuisena elämään. Nuoruusikä jatkuu iän puolesta pitkälle aikuisuuteen. (Nurmi ym., 2014, s.142.)

3.6.2 Perheen määritelmä

Tilastokeskus määrittelee, että perheen muodostavat avo- tai avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevat henkilöt, jotka asuvat yhdessä lapsineen.

Perheeksi määritellään myös yksinhuoltajavanhempi lapsineen ja yhdessä asuvat lapsettomat avo- sekä aviopuolisot ja parisuhteen rekisteröineet parit. (Tilastokeskus, 2019.)

Perhettä määriteltäessä lähtökohta perheen lapsissa, ei niinkään perheen aikuisessa/aikuisissa. Kysyttäessä perheestä kysymys kohdentuu useasti henkilön omaan kokemukseen perheestä, ei niinkään perheen määritelmään. Samassa perheessä olevilla, voi olla hyvin erilaisia määritelmiä omasta perheestään. Huolimatta teoreettisesta spekulatiosta perhe on verisiteitä, sekä perheen eri sukupolvia ja läheisiä ihmissuhteita. Jos käytetään termiä lapsuuden tai syntymäperhe, tarkoitetaan perhettä, jossa henkilö on kasvanut tai syntynyt (Jallinoja 2006, s.19).

Riippumatta perheen kokoonpanosta perhe on kaikenlaisissa yhteisöissä keskeinen yksikkö. Perheessä eletään yksilölle kaikkien läheisimmät ihmissuhteet, jotka vahvistavuudessaan ja haavoittavuudessaan ovat ihmisille tärkeimpiä sekä merkityksellisimpiä. Elämää kannattelevia asenteita ja arvoja, elämän olennaisimmat käsitykset hyvästä ja pahasta, sekä oikeasta ja väärästä, siirtyy perheen kautta sukupolvelta toiselle. Perhe vaikuttaa olennaisesti lapsen kokemukseen omasta itsestään sekä mahdollisuuksistaan. Lapsen kasvuympäristön ja persoonan kautta lapsi käsittää elämän tarkoituksensa ja elämäntehtävänsä. Perheen kautta lapsen persoonallisuus rakentuu tiettyjen raamien ja kehysten sisälle. Perheessä lapsi oppii oman persoonallisuuden esille tuomisen rajat ja rajoitukset. (Helminen, 2006, s.7.)

3.6.3 Erilaiset perhemuodot

Tässä käsitellään erilaisia perhemuotoja, koska perhe voi muodostua usealla eri tavalla. Erilaisten perhemuotojen määrittäminen on tärkeää, koska tutkimuksemme kohdistuu lapsuuden perhettä.

Perhe voi muodostua muustakin kuin ydinperheestä. Erilaisia perhemuotoja on monia, kuten uusperhe, monikkoperhe, sateenkaariperhe, sijaisperhe,

adoptioperhe sekä kahden kulttuuriperhe. Suomessa vähintään joka kolmas perhe on jollain tavalla monimuotoinen. (Monimuotoiset perheet verkosto, 2020, s. 4.)

Uusperheessä kaksi aikuista, joista ainakin toisella on alle 18-vuotias lapsi aiemmasta suhteesta muodostavat perheen. Perhe, jossa yksi tai useampi vanhemmista kuuluu seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kutsutaan sateenkaariperheeksi. Sateenkaariperheissä kirjo on laaja, koska perhe voi muodostua nais- tai miesparista tai perheistä, jossa lapsella on alusta asti ollut enemmän kuin kaksi vanhempaa. (Monimuotoiset perheet verkosto, 2020, s. 15, 20.)

Monikkoperhe muodostuu perheestä, johon on syntynyt keralla useampi kuin yksi lapsi. Monikkoperheessä voi myös olla yksittäin syntyneitä lapsia. Perhe, jossa vanhemmat ovat syntyneet eri maissa kutsutaan kahden kulttuurin perheiksi. Perheessä voi yhdistyä monta eri kieltä, uskontoa, kulttuuria sekä tapaa. Adoptioperheen lapset voidaan olla adoptoitu ulkomailta tai kotimaasta. Lisäksi Suomessa tehdään perheen sisäisiä adoptioita ja aikuisadoptioita. Perheessä, jossa on adoptiolapsia voi myös olla biologisia lapsia. Adoption seurakusena on aina omia lapsia sekä oikeita vanhempia ja sisarusia. (Monimuotoiset perheet verkosto, 2020, s. 7, 18, 23.)

Sijaisperheessä asuvat lapset ovat huostaanotettu syntymävanhemmiltaan. Perhe-hoidossa olevat lapset on voitu sijoittaa läheis- tai sukulaisperheeseen tai lapselle ennestään tuntemattomaan perheeseen. Perhehoitoa tarjoavalla perheellä voi olla myös biologisia lapsia. Sijoitettuna olevan lapsen huoltajan sekä vanhemmuuden tehtävät jakautuvat perhehoitajalle, viranomaiselle, vanhemmalle sekä huoltajalle. (Monimuotoiset perheet verkosto, 2020, s. 9.)

4 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Teemahaastattelu

Opinnäytetyön tutkimusaineiston hankintaan käytimme puolistrukrutoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelussa kysymyksiä ei ole mietitty tarkasti etukäteen, eikä niitä esitetä aina samassa muodossa. Haastattelija on perehtynyt ensin tutkimusaihetta koskevaan kirjallisuuteen. Haastattelija valitsee kirjallisuudesta tutkimuksen kannalta keskeiset teemat ja muodostaa näistä kysymyksiä haastatteluun (Tietoarkisto, n.d.). Teemahaastattelun teemat olivat lapsuuden perheen perhemuoto, työpaikan tuki ja lapsuuden perheen vaikutus alavalintaan. Haastattelussa meillä oli käytössä ennalta mietitty haastattelurunko. Käytimme teemahaastattelua, sillä tämän avulla saimme laajalti tietoa tutkittavasta aiheesta, ja pystymme vertailemaan, haastateltavien vastuksia keskenään päästäksemme tutkimustulokseen. Haastattelukysymykset nousevat tutkittavasta aiheestamme, lapsuudenperheen merkitys työskennellessä lastensuojelussa ja ne on laadittu tukemaan tutkimustamme.

4.1.1 Haastattelurunko

Haastattelurungossa ei kysytty muita henkilötiedoiksi luokiteltavia kysymyksiä, paitsi kokemusvuodet lastensuojelualalta. Haastattelussa kysyimme lapsuuden perheen perhemuotoa ja keitä perheeseen kuuluu. Lisäksi kysyimme lapsuuden perheen vaikutusta ala valintaan, sekä kokeeko henkilö lapsuuden perheen vaikuttaneen työskentelyyn, esimerkiksi asioiden kohtaamiseen sekä käsittelyyn, työtapoihin ja tunteiden käsittelyyn. Kysyimme myös, kokeeko työntekijä saavansa tukea työpaikalta. Näiden lisäksi haastateltavat saivat itsenäisesti halutessaan kertoa tutkimusaiheeseen liittyviä asioita.

4.1.2 Aineiston teemoittelu

Aineiston analyysimetodina käytimme teemoitteluja. Aineisto saatiin teemahaastattelulla. Teemoina opinnäytetyössämme olivat lapsuudenperheen perhemuoto, työpaikan tuki ja lapsuudenperheen vaikutus alavalintaan. Teemoittelulla tarkoitetaan aineiston järjestelemistä litteroinnin jälkeen. Aineisto järjestellään aina teemojen mukaisesti. Jokaisen teeman alle kootaan kohdat, joissa teemassa puhutaan. (Tietoarkisto, n.d.)

Haastatteluaineiston teemoittelun teemojen valinnassa käytimme käyttämäämme haastattelurunkoa. Nostimme teemat haastattelurungosta nousevista teemoista. Teemojen erottamiseksi hyödynsimme värikoodeja. Merkkasimme jokaisen teeman eri värillä lapsuudenperheen perhemuoto keltaisella, työpaikan tuki turkoosilla ja lapsuudenperheen vaikutus alavalintaan violetilla. Haastatteluista nousi myös teemaksi vanhempien rooli. Lisäksi yksittäisiä huomioita tuli esille, jolla ei ole merkitystä tutkittavaan aiheeseen.

4.1.3 Haastattelun tallennus ja litterointi

Käytimme tutkimuksen teemahaastatteluiden tallentamiseksi äänitystä. Äänitimme jokaisen haastattelun. Olimme ilmoittaneet haastatteluun osallistujille äänittämisestä aikaisemmin lähettämässämme kirjeessä, joten he tiedostivat asian etukäteen. Äänitteissä meille oli tärkeää, ettei niissä mainita haastateltavan nimeä tai muita henkilökohtaisia tietoja haastateltavasta. Äänitteistä ei voinut tunnistaa haastateltavia henkilöitä. Haastattelut olimme tallentaneet vain numeroidusti. Äänitteet poistettiin laitteilta lopullisesti litteroinnin jälkeen.

Litteroimme teemahaastattelut tekstimuotoon. Litteroinnilla tarkoitetaan puheen ja toiminnan muuttamista kirjoitettuun muotoon. Litterointi on keskeinen osa laadullisen aineiston analyysiprosessia ja haltuunottoa (Tietoarkisto, n.d.). Haastatteluissa äänitallennetta kertyi noin tunti. Tekstiä haastatteluista kertyi kahdeksan sivua. Tekstissä litteroidussa aineistossa puhe säilytettiin puhe-
muodossa, eikä sitä muokattu kirjoitusmuotoon.

4.2 Opinnäytetyö prosessi

Opinnäytetyön aihe valikoitui helposti, koska olimme pohtineet omalla kohdallamme lapsuudenperheen merkitystä työskennellessämme lastensuojelussa. Vaivattomuutta opinnäytetyö prosessiin toi meidän keskinäisen yhteistyömme sujuvuus. Saimme jaettua aiheet tasapuolisesti ja reilusti heti alkuun. Meillä oli selkeä ja johdonmukainen aikataulu opinnäytetyö prosessiin alusta alkaen, joka helpotti meitä ajankäytön hallinnassa. Työstimme opinnäytetyötä etäyhteydellä, sekä tapaamisilla. Aloitimme opinnäytetyö prosessin loppuvuodesta 2022 ja opinnäytetyö valmistui keväällä 2023. Aihetta on tutkittu todella vähän, joten meitä yllätti lähteiden löytämisen haastavuus. Pilkoimme opinnäytetyön aiheita ja jaoimme keskenään aiheet, joita työstimme itsenäisesti. Teoreettisten lähtökohtien löytäminen, sekä aiheen rajaaminen oli meille helppoa ja selkeää.

Keskustelimme aluksi eri opinnäytetyön yhteistyötaho vaihtoehtoista. Olimme päättäneet tehdä opinnäytetyön lastensuojelun avohuollon tukea tarjoavaan palveluun. Yhteistyötaho löytyi vaivattomasti. Yhteistyö onnistui sujuvasti, sillä opinnäytetyön tilaajamme oli alusta alkaen kiinnostunut opinnäytetyömme aiheesta. Haastattelujen sopiminen sujui hyvin, vaikka sairastumiset puolin ja toisin viivästyttivät hieman aikataulua. Tilaaja oli aikataulujenkin suhteen joustava. Saimme lopulta aikataulustamme kiinni.

Opinnäytetyötä oli mielekästä tehdä koko prosessin ajan, sillä meitä kiinnosti tutkia kyseistä aihetta. Mielenkiintoa lisäsi haastattelut ja niistä saatu tutkimusaineisto. Tutkimustulosten tulkinta oli meille mielekästä ja se oli suhteellisen helppoa työtä. Haastatteluja oli vaivatonta tehdä ja haastateltavat henkilöt vastasivat avoimesti ja rohkeasti henkilökohtaisistakin asioistaan, joka helpotti meitä tutkimuksen prosessissa.

Hyödynsimme haastatteluissa teemoittelua. Hankimme teemoittelusta tietoa eri lähteitä hyödyntäen. Haastattelurungosta nousi selkeästi esiin teemat ja haastateltavat tukivat vastauksillaan kyseisiä teemoja. Hyödynsimme

värikoodeja, jotka helpottivat tutkimustyön teemoittelua ja tutkimustulosten analysointia. Teemoittelussa käytimme neljää teemaa.

Säännölliset tapaamiset opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa oli meille tarpeellisia. Saimme konkreettisia neuvoja ja uusia näkökulmia opinnäytetyön työstämiseen.

4.3 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyössä on kunnioitettu haastateltavien yksityisyydensuojaa, koska tutkimuksessa mukana olevat henkilöt eivät ole tunnistettavissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 13.) Tutkimuksesta saatua aineistoa ei ole käsitellyt tai nähnyt kukaan ulkopuolinen henkilö. Haastateltavat olivat tietoisia haastattelun äänittämisestä ja niiden käyttötarkoituksesta, sekä aineiston tuhoamisesta osallistuessaan haastatteluun. Opinnäytetyötä varten ei olla kerätty henkilötietoja, koska ne eivät ole oleellista tietoa tutkimukseen. Kunnioitimme tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. Perustuslain (1999/731, 6–23 §) mukaisesti.

Olemme opinnäytetyössä hyödyntäneet kirjallisuus lähteitä ja verkkomateriaalia. Käyttämämme lähteet ovat pääsääntöisesti tuoreinta materiaalia, jota tutkimus prosessin aikana oli saatavilla. Opinnäytetyön haastattelumateriaali on kokonaisuudessaan haastatteluun osallistuneiden henkilöiden kokemuspohjaista ja heidän ajatusmaailmaansa liittyvää lähdettä. Haastatteluun osallistuneiden henkilöiden työhistoria lastensuojelussa on vaihtelevaa. Aikaisemmat ammatit myös vaihtelevat työntekijöiden välillä. Haastateltavilla henkilöillä oli eri näkökulmista pohdintoja opinnäytetyön aiheeseen ja keskenään erilaista osaamista lastensuojelutyöstä.

5 TUTKIMUSTARPEEN MÄÄRITTELY JA TUTKIMUSTYÖN TAVOITTEET

5.1 Tutkimustarpeen määrittely

Tutkittavasta aiheesta ei ole tehty aikaisempaa tutkimusta. Tutkimuksesta voidaan toteuttaa jatkotutkimuksia. Opinnäytetyön tuloksia voi hyödyntää lastensuojelussa työskentelevien ammattilaisten ammatillisessa tukemisessa. Tutkimuksen tulosten avulla työnantajat voi tukea ja ottaa huomioon mm. eri perhetaustoista tulevia työntekijöitä. Opinnäytetyön tuloksia voi hyödyntää työpaikan kehityskeskusteluiden tukena, sekä ottaa tulokset huomioon lisäkoulutusta suunniteltaessa. Tutkimuksen tavoitteena on tutkimuksen näkökulman ottaminen huomioon työyhteisöissä ja työssä jaksamisessa.

5.2 Tutkimustyön tavoitteet

Tutkimustyön tavoitteena on lisätä tietoisuutta lapsuuden perheen vaikutuksesta työskentelyyn lastensuojelussa. Tavoitteena on, että lastensuojelun parissa työskentelevät henkilöt ottaisivat työskennellessään huomioon myös tämän tutkimuksen näkökulman. Tutkimus tukee työntekijöiden ammatillisuutta.

Opinnäytetyössä tutkitaan vaikuttaako lastensuojelualan työntekijän lapsuuden perheen kokemukset työtapoihin, asioiden kohtaamiseen ja käsittelyyn, sekä tunteisiin ja asiakkaiden kanssa toimimiseen työpaikalla. Tavoitteenamme oli saada opinnäytetyön tilaaja ja koko kyseinen työyhteisö tietoiseksi tutkimustuloksesta, joka osoittaa, että lapsuudenperheen kokemukset vaikuttavat työskentelyyn. Tavoitteena on myös herättää itsetutkiskelua siitä, että alavalintaan on vaikuttanut lapsuuden perheessä koetut asiat, joita avataan tässä opinnäytetyössä myöhemmässä vaiheessa.

Opinnäytetyön tavoitteet syntyivät siltä pohjalta, että lapsuudessa syntynyt kokemus turvallisuudesta vaikuttaa ihmiseen. Opinnäytetyön tavoitteena on siis tutkia aihetta tästä näkökulmasta. Lähtökohtana ihmisen kehittymiseen ja

perhe elämään on turvallisuus. Kykymme toteuttaa potentiaalimme puuttuu, jos emme koe riittävästi turvallisuuden tunnetta. Lapsuudessa koettu turvallisuudentunne vaikuttaa aikuisuudessa esimerkiksi työntekijän luomiin suhteisiin ja tapoihin kohdata asioita. (Bridge, 2011, s. 31.) Lähdimme tutkimaan aihetta lastensuojelutyöntekijöiden näkökulmasta, koska pohdimme itse kyseistä asiaa opiskellessamme lastensuojelun työntekijäksi.

Tutkimustyön näkökulmaa voidaan hyödyntää työpaikoilla esimerkiksi kehityskeskusteluiden tukena. Tutkimus toimii opinnäytetyön tilaajan yhtenä työvälineenä, pohtimaan työntekijöiden taustojen merkityksen työpaikalla. Koemme perhetyöyksikön olevan työpaikkana sellainen, jossa tutkimuksen tavoitteet toteutuvat ja niitä voidaan hyödyntää monipuolisesti. Tutkimusta voidaan hyödyntää myös muissa lastensuojelun yksiköissä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyömme tutkimuskysymys oli, vaikuttaako lapsuuden perhe työskentelyyn lastensuojelualalla. Toinen tutkimuskysymys oli, kokeeko työntekijä saavansa riittävästi tukea työpaikaltaan.

6.1 Perhemuoto

Opinnäytetyömme käsitteli lapsuuden perhettä, joten yksi haastattelun teemoista oli lapsuuden perheen perhemuoto. Halusimme tutkia vaikuttaako perhemuoto alavalintaan ja työskentelyyn lastensuojelussa. Haastattelujen perusteella lastensuojelualalla työskentelee henkilöitä, joiden lapsuuden perheen perhemuoto on ydinperhe. Pääsääntöisesti haastattelujen perusteella perhesuhteet olivat lapsuudenperheessä läheisiä ja ovat sitä edelleen. Tämä näytettyy muun muassa yhteydenpitona, erilaisilla tapaamisilla ja kokoontumisilla, sekä avun tarjoamisella. Suhteet perheenjäseniin ovat myös avoimia ja lämpimiä. Yksi kysymyksemme oli, kokevatko työntekijät oman lapsuuden perheen

olleen turvallinen. Kaikkien haastattelujen mukaan työntekijät kokivat lapsuudenperheensä olleen turvallinen, huolimatta haasteista.

6.2 Lapsuuden perheen merkitys alavalintaan

Lapsuudenperheen merkitys alavalintaan on meidän opinnäytetyömme keskiössä, sillä kyseinen teema käsittelee meidän opinnäytetyömme aihetta. Kysyimme haastateltavilta henkilöiltä suoran kysymyksen, onko lapsuuden perhe vaikuttanut alan valintaan. Jatkokysymyksemme oli, kuinka se on vaikuttanut ja kokeeko haastateltava lapsuuden perheen kokemusten vaikuttavan työtäpoihin, asioiden tai omien tunteiden käsittelyyn.

Jokainen haastateltavista lastensuojelun työntekijöistä koki, että lapsuuden perhe on vaikuttanut alavalintaan jollain tapaa. Haastateltavat pohtivat sen kuitenkin olevan tiedostamatonta. Usea haastateltava kertoi, ettei haastattelua aikaisemmin ole pohtinut asiaa. Kuitenkin haastattelun yhteydessä ja ennen haastattelua pohtiessaan asiaa, he kokivat lapsuudenperheen vaikuttavan jollain tapaa valintaan työskennellä lastensuojelutyössä.

Haastatteluissa nousi esille lapsuudenperheessä koettu empatiakyky. Empatia on kyky, sekä halu pyrkiä ymmärtämään mitä toinen ihminen mahdollisesti kokee ja tuntee. Se on kykyä asettua toisen henkilön asemaan (Mannerheimin lastensuojeluliitto, n.d.) Empatiakykyä työntekijä hyödyntää työskennellessään lastensuojelualalla työskennellessään eri elämäntilanteissa olevien asiakkaiden, sekä heidän ilojen ja surujen kanssa. Jo haastateltavien omien vanhempien lapsuuden perheessä koetun empatiakyvyn todettiin vaikuttavan. Empatiakyvyn koettiin olevan positiivisesti vaikuttava tekijä. Haastatteluiden edetessä nousi esiin lapsuuden perheessä koettu vanhempien rajojen asettaminen. Lapsuuden perheen roolimalli rajojen asettamisessa, on siirtynyt työntekijän mukana töihin asiakkaiden kanssa tehtävään työhön.

Haastattelujen perusteella osa koki, että lapsuuden perheen roolimalli ristiriitojen selvittämisestä toistui työpaikalla. Osa työntekijöistä siis kokee

selvittävänsä asiakkaiden ristiriitoja sillä roolimallilla, joita he ovat lapsuuden perheestään oppineet. Esimerkiksi haastattelussa tuli ilmi, että työntekijä tunnistaa itse toimivansa niin kuin vanhempansa. Kuitenkin ammatillisuuteen kuuluu erottaa haitalliset ja hyödylliset roolimallit.

Haastateltavat ottivat esille myös tunteiden sanottamisen ja tunnetaidot. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että työntekijät hyödyntävät työssään tunnetaitojen osaamista, jota eivät taas ole kokeneet omassa lapsuuden perheessään. Myöskään haasteista ei olla puhuttu tai niitä ei olla otettu esille lapsuuden perheessä, niin kuin nykyään työntekijät asiakkaidensa kanssa. Yksi haastateltava nosti ala valintaan vaikuttavaksi tekijäksi lapsuuden perheessä koetun yhteisöllisyyden. Hän koki, että yhteisöllisyys on saanut hänet tekemään työtä moniammatillisesti, sekä useamman erilaisen asiakkaan kanssa. Huolenpidon koettiin haastattelujen perusteella olevan asia, jota työntekijät tekevät päivittäin asiakkaiden kanssa. Tämän uskotaan tulevan omasta lapsuuden perheestä. Suorasanainen ja avoin keskusteluilmapiiri asiakkaiden kanssa oli yksi teemoista, jonka haastateltava koki yhdistävänsä omaan lapsuuden perheeseensä.

6.3 Vanhempien rooli

Opinnäytetyömme käsittelee lapsuuden perhettä ja siksi haastattelussa kysimme lastensuojelun työntekijöiltä kokevatko he lapsuuden perheensä suhteet läheisinä, ja miten läheisyys on näkynyt. Haastateltavien vastauksissa tuli ilmi vanhempien roolit perheessä, sekä se millaisia suhteita heillä on perheen kesken ollut.

Kaikki haastateltavista lastensuojelun työntekijöistä kertoivat, että ovat kokeneet tulleen välitetyksi lapsuudessaan. He kuvasivat tilannetta niin, että kuumisia on kysely, perhe on syönyt yhdessä ja vanhemmat ovat osallistuneet heidän sekä heidän sisarusten elämään. Tämänkaltaista toimintaa näkyy Haidanpesän arjessa, esimerkiksi yhdessä ruokailulla viikonloppuna. Tarkoituksena on ruokailujen seuraaminen, riittävä ravinnonsaanti ja yhteisöllisyys. Eräs

haastatteluun osallistuneista mainitsi läheisyyden osoituksesi sen, että vanhemmat ovat aina pitäneet rajat, mutta rajoja ei ole kuitenkaan ollut liikaa. Haastatteluissa nousi ilmi myös se, että lapsuuden perheen läheiset suhteet ovat jatkuneet aikuisuuteen asti.

Kaikki haastatteluun osallistuneet lastensuojelun työntekijät mainitsivat erityisesti suhteensa äitiin. He kokivat suhteen läheiseksi. Osa kuvasi, että suhde äitiin on ollut todella läheinen ja äidin kanssa on tehty eniten asioita. Haastateltavat nostivat muutamaan otteeseen esille myös negatiiviset asiat, joita ovat lapsuudessaan kohdanneet. Esimerkiksi isän alkoholin käytön, sekä isän käytöksen.

6.4 Työpaikan tuki

Toisena pääteemana haastattelurungossa oli työpaikalta saatava tuki työssä jaksamiseen, sekä keskusteluapu mahdollisiin haastavien asioiden käsittelyyn. Haikaranpesässä on säännöllinen ryhmätyönohjaus ja mahdollisuus myös yksilötyönohjaukseen. Ensisijaisesti yksilötyönohjausta käytetään, jos työpaikalla on sattunut jokin poikkeava tilanne, ja henkilö kokee tarvitsevänsä asian käsittelyyn tukea. Haastateltava kokee työnohjauksen olevan suuri panostus työntekijöiden hyvinvointiin.

Haastatteluissa tuli ilmi, että työnohjaus koettiin hyödyllisenä tukena, mutta yksi haastateltava kertoi sen myös vaativan itseltään osallistumista ja "itsensä likoon" laittamista. Varsinkin, kun kyseiselle henkilölle työnohjaus oli entuudestaan tuntematon asia. Henkilö kertoi vuosien aikana oppineensa työnohjauksen ja kokee sen nyt tarpeelliseksi. Yksi haastateltavista kertoi pitävänsä työnohjauksesta muun muassa siksi, että työnohjaukseen osallistuu ulkopuolinen henkilö, tarkoittaen tällä työnohjaajaa.

Yksi haastateltava korosti tiimipalavereiden tärkeyttä omassa työssä jaksamisessaan. Myös työpsykologin palvelut ovat saatavilla tarvittaessa. Työpsykologia käytetään, jos työpaikalla tapahtuu poikkeavaa, esimerkiksi

väkivaltatilanne. Haastattelussa nousi esille myös niin sanottujen ”jälkipuinnien” merkitys. Duodecim aikakauskirjan mukaan jälkipuinnilla eli Debriefingillä tarkoitetaan ammattilaisen pitämää ryhmäkeskustelua työyhteisön keskuudessa. Keskustelussa käydään läpi kriisin aiheuttamia reaktioita. Tarkoituksena on ennalta ehkäistä jälkireaktioita, esimerkiksi posttraumaattista stressireaktioita. Kyseinen keskustelu on käytävä kolmen vuorokauden sisällä tapahtuneesta. Keskustelu on tarpeen käydä rauhallisessa tilassa. (Duodecim, 2005.)

Haastattelun perusteella, työpaikassa on kyseisten haastatteluun osallistuvien työntekijöiden mielestä hyvin tukea saatavilla. Yksi henkilö toi ilmi, että tukea työhön on myös itse osattava vaatia tarvittaessa ja oltava aktiivinen sen suhteen.

7 POHDINTA

Tässä osiossa on meidän omaa pohdintaamme opinnäytetyön prosessista sekä tutkimustuloksista. Pohdinta sisältää ajatuksen jatkotutkimuksesta, jonka voi toteuttaa tutkimuksena eri näkökulmasta tai jatkaa syventymällä tähän aiheeseen.

7.1 Ydinperhe

Hakeutuuko lastensuojelualalle ydinperheistä lähtöisin olevat työntekijät? Näin voisi olettaa, koska kaikkien haastatteluihin osallistuvien perhemuotona oli ydinperhe lapsuuden perheessä. Tutkimustulosten perusteella meitä kiinnosti, minkälaiset perhetaustat lastensuojelutyöntekijöillä on tilastollisesti. Emme löytäneet tilastollista tietoa aiheesta. Tiedonhaun perusteella päättelimme, ettei tilastollista tietoa löydy juurikaan työntekijän henkilökohtaisesta tilanteesta. Näin ollen opinnäytetyön aiheesta voisi toteuttaa myös tilastollisen tutkimuksen jatkotutkimuksena.

Haastattelutulosten perusteella turvallinen lapsuus luo vankan pohjan työskennellä lastensuojelussa. Lastensuojelun työ on vaativaa ja siinä tulee kohdattua rankkoja tilanteita ja haastavia asiakaskohtaamisia. Päättellemme, että turvallinen lapsuus lapsuuden perheessä, toimii pohjana kohdata vaikeatkin tilanteet sekä tunteet. Tätä ajatusta tukee myös sellaiset kokemukset lapsuuden perheistä, joissa turvallisuuden tunne on korostunut ja perhesuhteet ovat läheisiä. Oman kokemuksemme mukaan turvallinen lapsuuden perhe luo pohjan hyvien tunnetaitojen rakentumiseen. Pohdimme, että tunnetaitokyvystä on hyötyä myös lastensuojelutyössä. Lastensuojelutyössä työntekijä kohtaa monia eri tunnetiloja, joita on osattava kokea ja käsitellä ammatillisesti.

7.2 Lapsuuden perheen merkitys alavalintaan

Lapsuuden perheen merkitys alavalintaan, oli yksi teemoistamme. Haastattelujen mukaan ja tutkimustulosten perusteella henkilöt kokivat lapsuuden perheen vaikutuksen alavalintaan olevan tiedostamatonta. Pohtiessamme asiaa, olemme samaa mieltä, etteivät kaikki ole hakeutunut tietoisesti perhetaustan takia lastensuojelualalle. Alalle hakeutumiseen ovat voineet vaikuttaneet muut tekijät, jolloin lapsuuden perheen vaikutus on ollut tiedostamatonta.

Tutkimustulosten perusteella lapsuuden perheen roolimallit vaikuttavat työntekijöiden työskentelytapoihin. Olemme pohtineet, että tämä saattaa tulla esille myös omassa työskentelyssä. Pohdimme, tuleeko haastatteluun osallistuneiden työtavat esimerkiksi rajojen asettaminen ja empatiakyky luontaisesti, koska heillä on positiivinen kokemus edellä mainituista asioista omassa lapsuuden perheessään. Mietimme, miten työntekijä toimii kyseisissä asioissa, jos hänellä ei ole positiivista ja turvallista kokemusta, sekä näitä tukevaa roolimallia lapsuuden perheestään.

7.3 Vanhempien rooli

Teoriaosuudessa aikaisemmin käsitelty kiintymyssuhdeteoria ja perheen roolit tukevat haastatteluissa esille noussutta äitisuhdetta ja äidin roolimallia. Haastateltavat kertoivat suhteensa äitiin olevan läheinen. Äiti koettiin hoivaavana ja rakkauden antajana. Ajatuksena haastatteluista jäi, että osa työntekijöistä toimii työntekijän roolissa samalla tavalla kuin oma äiti on toiminut heitä kohtaan lapsuudessa. Esimerkiksi asiakkailta kysellään kuulumisia, ja asiakkaiden kanssa ruokaillaan yhdessä. Työntekijät välittävät asiakkaiden arjen sujumisesta, ja osoittavat empatiaa heitä kohtaan. Työntekijät toimivat kannustavina ja ratkaisukeskeisinä ohjaajina. Koska vanhempien roolimallin on todettu vaikuttavan muun muassa liikunnassa ja ruutuajassa lapseen, meitä kiinnosti lähteä tutkimaan aihetta, kuinka roolimallit vaikuttavat aikuisiällä työelämässä.

Isäsuhteesta nousi esille isän etäisyys. Muutama haastateltava kertoi isäsuhteen olevan etäisempi kuin äitisuhde. Haastattelussa henkilöistä osa kertoi isän runsaasta alkoholin käytöstä. Haastattelun aikana ei noussut esiin, että isän alkoholi käytön näkeminen ja kokeminen vaikuttaisi työskentelyyn esimerkiksi päihtyneiden asiakkaiden kanssa.

Haastattelussa puhuttaessa perheen keskustelutavoista vastaukset erosivat toisistaan, sillä osa kertoi lapsuuden perheensä keskustelutavan olleen avointa ja suorasanaista, kun taas osa kertoi, ettei koe lapsuuden perheessään olleen avointa keskustelua. Tästä mieleen nousi ajatus, käyttääkö osa työntekijöistä avointa keskustelutaitoa muita enemmän.

7.4 Työpaikan tuki

Työpaikalla on monipuolisesti tukitoimia tarjolla, ja ne ovat myös helposti saatavilla. Mielestämme on tärkeää, että työpaikka haluaa tukea työntekijöitä työssä jaksamisessa, sillä työ lastensuojelussa on vaativaa, vastuullista sekä kuormittavaa. Haastattelutuloksista nousi esille ajatus, että työntekijät kokivat tukitoimet helposti saataviksi. He kokivat myös keskusteluyhteyden

työyhteisön kesken olevan helppoa ja avointa. Kokemuksemme mukaan työpaikan ilmapiiri oli ammattimainen ja yhteisöllinen. Huomasimme, että työyhteisön jäsenet auttoivat toisiaan. Ammatillisuus näkyi muun muassa niin, että ympäristö ja tilat olivat viihtyisät ja turvalliset asiakasperheille, uskomme tämän olevan yksi työyhteisön voimavara.

Johtopäätöksemme haastattelujen perusteella on, että kaikki haastateltavat työntekijät ovat sitoutuneita hyvinvoivaan työyhteisöön. Koska työntekijät toivat esille työpaikan tuen tärkeyden ja sen merkityksen työssä jaksamiseen. Osalla haastateltavista on selkeä käsitys siitä, että apua on myös itse osattava pyytää ja hakea. Työpaikalla on painotettu, että kaikki ovat oikeutettuja saamaan apua.

Pohdimme, voisiko opinnäytetyössä esiin nousseita lapsuuden perheen vaikutuksia käsitellä kehityskeskusteluissa ja palavereissa. Työyhteisössä voisi pohtia, kuinka hyvin työntekijä tunnistaa oman taustansa ja yhteyden tapaansa tehdä töitä. Työntekijän taustasta nousevat voimavarat kuin haasteetkin, on hyvä olla työntekijän tiedossa.

7.5 Lopuksi

Mielestämme opinnäytetyö onnistui hyvin. Onnistuimme rajaamaan teorian aiheen mukaisesti. Pysyimme myös koko prosessin ajan rajatussa aiheessa. Opinnäytetyöprosessin alussa meitä huolestutti lähteiden riittävyys, sillä aihetta ei olla tutkittu aikaisemmin. Lähteinä käytimme nettisivuja, kirjallisuutta, opinnäytetöitä, blogia ja artikkeleita. Prosessin edetessä kuitenkin huomasimme, että saamme lähteitä riittävästi. Hyödynsimme lähteiden hankinnassa opinnäytetyön aiheen pilkkomista ja jäsentelyä. Tarkastelimme muita opinnäytetöitä, joista saimme ideoita. Lähteiden hankinta oli työlästä. Lisäksi lähteiden hankintaa hankaloitti opinnäytetyön rajattu aihe ainoastaan lapsuuden perheeseen.

Pohdimme, olisiko meidän pitänyt haastatella enemmän työntekijöitä, ja sekä eri lähtökohdista olevia työntekijöitä. Tämä olisi antanut mahdollisesti monipuolisemman näkökulman tutkimukselle. Tutkimustulokseen vaikutti tässä opinnäytetyössä sattumalta saman kaltaisista lähtökohdista olevat haastattelutavat. Tutkimukseen valikoituivat työntekijät niin, että olimme yhteydessä opinnäytetyön tilaajaan ja tiedustelimme halukkaita työntekijöitä osallistumaan tutkimukseemme. Tutkimustuloksia analysoidessa huomasimme, että haastattelurunko olisi voinut olla laajempi ja osa kysymyksistä tarkempia. Koemme kuitenkin, että saimme haastattelurungolla tärkeimmät ja meille riittävät tulokset. Haastattelurungon ollessa laajempi ja tarkempi, tutkimustulokset olisivat voineet olla laajempia. Tutkimusta voisi jatkaa syventymällä enemmän aiheeseen tai tutkimalla aihetta toisesta näkökulmasta. Aihetta voisi tutkia esimerkiksi käyttäen toista näkökulmaa tutkimukseen. Tutkimalla vaikuttaako lapsuuden perheessä koetut traumat työskentelyyn lastensuojelussa. Tätä pohdimme, sillä lastensuojelu työhön sisältyy traumatyöskentelyä. Tutkimuksemme aihe antaa myös mahdollisuuksia monenlaisiin pohdintoihin ja jatkokysymyksiin.

LÄHTEET

- Aikakausikirja Duodecim. (2005). Onko varhaisesta jälkipuinnista hyötyä vai haittaa? <https://www.duodecimlehti.fi/duo94798>
- Bridge, C. (2011). William Hughes: Australia. Haus Publishing.
- Dubowitz, H & DePanfilis, D. (2000). Handbook for Child Protection Practice.
- Eteläpelto, A & Onnismaa, J. (2006). Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Kansanvalistusseura.
- Helminen, J. (2006). Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. PS-Kustannus.
- Jallinoja, R. (2006). Perheen vastaisku. Gaudeamus.
- Johtaja Haikaranpesä. (10.11.2023). Henkilökohtainen keskustelu Haikaranpesän johtajan kanssa.
- Labopen. (7.6.2021). Ohjatun harjoittelun merkitys opiskelijan ammatillisessa kasvussa. <https://www.labopen.fi/lab-pro/ohjatun-harjoittelun-merkitys-opiskelijan-ammattillisessa-kasvussa/>
- Lastensuojelulaki 417/2007. Haettu 26.9.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3a>
- Lehtinen, E. (24.2.2020). Millainen on ammatillisesti toimiva työntekijä – tunteensa häivyttävä robotti vai empatiaa kokeva ammattilainen? <http://esalehtinen.blogijanne.fi/2020/02/24/millainen-on-ammattillisesti-toimiva-tyontekija-tunteensa-haivyttava-robotti-vai-empatiaa-kokeva-ammattilainen/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (n.d.) Empaattisia tekoja netissä ja kasvokkain. Haettu 28.3.2023 osoitteesta <https://www.mll.fi/tehtavat/empaattisia-tekoja-netissa-ja-kasvokkain/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (n.d.) Lapsuuden kokemukset. Haettu 28.12.2022 osoitteesta <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/vanhemmaksi-kasvu/lapsuuden-kokemukset/>
- Mielen ihmeet. (25.6.2019). Perheen sisäiset roolit. <https://mielenihmeet.fi/perheen-sisaiset-roolit/>
- Monimuotoiset perheet varhaiskasvatuksessa. (2020). Opas kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille. <https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2020/10/Monimuotoiset-perheet-varhaiskasvatuksessa.pdf>
- Mäkisalo-Ropponen, M. (2011). Vuorovaikutustaidot sosiaali- ja terveysalalla. Tammi.

Mönkkönen, K. (2018). Vuorovaikutus asiakastyössä: asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Gaudeamus.

Nurmi, E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., Ruoppila, I. (2014). Ihmisen psykologinen kehitys (5., uudistettu painos). PS-kustannus.

Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistyönjulkaisut. (23.10.2019.). Ohjaus ja dialoginen vuorovaikutus hoitotyössä. <https://www.oamk.fi/epooki/2019/ohjaus-ja-dialoginen-vuorovaikutus-hoitotyossa#cite-text-0-8>

Reijonen, M. (2005). Voimaa perhetyöhön. Ps-Kustannus.

Ruohotie, P. (2002). Oppiminen ja ammatillinen kasvu. (1–2. painos). WS Bookwell Oy.

Sinkkonen, J. (2018). Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Duodecim.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2019). Lastensuojelun laatusuositus. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö. (n.d.). Lastensuojelu. Haettu 15.12.2022 osoitteesta <https://stm.fi/lastensuojelu>

StaffPoint, (8.11.2019). Ammatillisen identiteetin rakentuminen. <https://www.staffpoint.fi/ideat-ja-ilmiot/blogit/ammattillisen-identiteetin-rakentuminen>

Suomen työnohjaajat. (n.d.) Työnohjaus. Haettu osoitteesta 27.3.2023 <https://www.suomentyönohjaajat.fi/>

Suomi.fi. (24.10.2022). Lastensuojelun avohuolto. <https://www.suomi.fi/palvelut/lastensuojelun-avohuolto-suupohjan-peruspalveluliikelaitoskuntayhtyma/0bb408d1-2c88-4b98-bf70-4bcb148a26c7>

Talentia. (2021-2024). Arki, arvot ja etiikka, Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet <https://talentia.lukusali.fi/#!/reader/a6cd4fa0-38d8-11ed-90c9-00155d64030a>

Talentia. (n.d.). Ammattietiikka. Haettu 23.11.2023 osoitteesta <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattietiikka/>

Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. (2022). Lastensuojelun käsikirja, Mitä on lastensuojelu? <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu#Lastensuojelulain%20tarkoitus>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. (15.12.2022). Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuoltoon siirtyminen ja yhteistyö vanhempien kanssa. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltoon-siirtyminen-ja-yhteistyö-vanhempien-kanssa>

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. (27.4.2022). Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammainen-henkilo-vanhempana/kiintymyssuhteen-merkitys-ja-sen-tukeminen>

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. (n.d.) Lastensuojelun käsikirja, jälkihuolto. Haettu 6.2.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Tietoarkisto. (n.d.). Haastattelut. Haettu 28.3.2023 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>

Tietoarkisto. (n.d.). Litterointi. Haettu 24.1.2023 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>

Tietoarkisto. (n.d.). Teemoittelu. Haettu 28.3.2023 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Tilastokeskus. (31.12.2019). Perhe. <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (7.5.2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/EETTISET%20PERIAATTEET_TENKIN%20HYV%C3%84KSYM%C3%84%20LUONNOS_7.5..pdf

Valvira. (11.11.2021). Lastensuojelun palvelut. <https://www.valvira.fi/sosiaali-huolto/lastensuojelu/lastensuojelun-palvelut>